

Láng Miklós

Magyar szavakkal – magyaros fogalmazással

Nemcsak az, hogy a Gyógyszerészet című folyóiratnak 35 éven át voltam a technikai szerkesztője, hanem a Magyar Orvosi Nyelv 2013. évi 1. számában Bősze Péter tollából megjelent tanulmány is „feljogosít” arra, hogy (mint azt tettem 2006-ban és 2009-ben is) átnézzem, merre felé is haladtunk (haladtunk?) a címbeli témával e hosszú idő alatt.

Büszkék nem lehetünk a javulásra. Engem laikusként is bántanak azok az idegen szavak, amelyeknek ismerem a magyar jelentését. Bősze Péter azt írta, hogy a tudományos közleményekben is hátrányos az olyan idegen szavak használata, amelyeknek van magyar megfelelője. Ennek figyelembevételével szemelgettem ki egykori folyóiratomból 2015. évi 3. számából az idegen szavakat, de olykor változtattam a fogalmazáson is, ha például ezt kívánta meg az idegen (esetleg fölösleges) szó magyarosítása.

– ...idősebbeknek nem javasolt adni, mert érdemi hatékonyság a felnőttkori újabb esetek megelőzésére tőle a tapasztalat szerint nem várható.

Gördülékenyebb lenne így: ...idősebbeknek nem javasolt, mert a felnőttkori esetek megelőzésére a tapasztalat szerint nem alkalmas.

– ...az adott készítménnyel kellő gyakorlattal... rendelkező orvos szükséges a biztonságos... alkalmazáshoz.

Jobb változatban: ...a készítmény ...biztonságos alkalmazásához megfelelő gyakorlatú orvosra van szükség. (Így a fölösleges rendelkezni ige is kimaradt.)

– Teljesen eliminálták a fehérje jellegű komponenseket.

Azaz: Teljesen kiküszöbölték (kihagyták) a fehérjejellegű összetevőket.

– A vizes hasmenés miatti hospitalizáció... mind a kórházak gyermek osztályait, mind a szülőket... megviseli.

Váltsuk magyarra a hospitalizáció szót: A vizes hasmenés miatti kórházi ellátás megterheli a kórházakat és a szülőket is.

– Az általuk végzett két kontrollált retrospektív vizsgálat...

Irjuk magyarul mindkét idegen szót: ellenőrzött, visszamenőleges (vizsgálat).

– ...lényegesen csökkentek a csecsemőkori oltások kapcsán előzőleg tapasztalt oltási reakciók.

Elhagyhatnánk két fölösleges szót is ebből a mondatból: ...lényegesen csökkentek a csecsemőkori oltásokkor korábban tapasztalt reakciók. (A kapcsán szó sok más mondatban is fölösleges.)

– A régebbi fejlesztésű gyógyszerkészítményeknél a gyulladás megjelenésének veszélyével számolni kell.

Azaz: A régebbi fejlesztésű gyógyszerkészítmények használatkor számolni kell a gyulladás megjelenésének a veszélyével. (Elkerültük a -nél helyhatározói ragot, amely nem ide való: lámpafénynél; ennél a megállónál stb.)

– Átlagosan minden második csecsemő az RSV talaján pneumococcus otitis mediát is le kell küzdjön.

Csak a lényegét javítom: ...a csecsemőnek le kell küzdenie.

– ...ritkasága ellenére a betegség súlyossága, a minimálisan 10 %-os halálozás az egyén számára a védőoltás fontosságát húzza alá.

Egyszerűbben fogalmazva: A védőoltás fontos, mert bár a betegség ritka, de olyan súlyos, hogy a halálozás elérheti a 10%-ot.

– Cseppfertőzéssel terjedve járványos előfordulását, évente Magyarországon is minimálisan 50 ezer jelentett esettel.

Nézzük másként: Cseppfertőzéssel járványt is okozhat; hazánkban évente legalább 50 ezer esetet jelentettek.

– ...az Egyesült Királyságban végzett vizsgálat során az eredetileg alacsony Se-statuszú idős betegeknek az össz- és a nem HDL-koleszterinszint jelentős csökkenését figyelték meg 100, illetve 200 µg/nap SE adagolása mellett.

Magyarosabban fogalmazva: ...az eredetileg alacsony Se-statuszú, idős betegek nem HDL- és összkoleszterinszintje jelentősen csökkent az SE 100, illetve 200 µg/nap adagjától.

Bősze Péter

HELYESÍRÁSI MEGFONTOLÁSOK AZ ORVOSI NYELVBEN

Mozaikszói főnévi szókapcsolatok

A többtagú biológiai-orvosi szakneveket, fogalmakat rendre betűszókkal, ritkán szóösszevonásokkal jelöljük, méghozzá az angol nevük, nemzetközileg elfogadott formájával.

SMAD (similar to „*mothers against decapentaplegic*”)

MHC (*major histocompatibility complex*)

Ha főnévvel társítjuk, írásukban kétféle nehézséggel is találkozhatunk:

- A betűszót a szakkifejezés kiejtett formájának megfelelően társítjuk: ennek alapján döntünk az egybe- vagy különírásról.

similar to „*mothers against decapentaplegic*” + jelfogó

Az idegen szó szerkezet egy fehérjének a neve, tehát főnévként értékeljük, és ennek a jelfogójáról van szó, amely tehát szóösszetételt képez. A forrásnyelv szerinti idegen kifejezések utótagjait azonban különírjuk, tehát similar to „*mothers against decapentaplegic*” jelfogó. A betűszóval azonban már kötőjellel társítjuk, így fejezzük ki az összetartozást: SMAD-jelfogó.

major histocompatibility complex + receptor

Fehérjeegyüttes neve, és a fentiek vonatkoznak rá: *major histocompatibility complex* receptor, MHC-receptor. A fogalomnak írhatjuk a magyar megfelelőjét is: fő hisztokompatibilitási képződmény. Az utótagot most már a magyar helyesírás szerint írjuk: főhisztokompatibilitásiképződmény-receptor. Az ilyen szavak azonban értelmetlenek, ezért – jóllehet a különírás is megengedett (fő hisztokompatibilitási képződmény receptor) – sokkal inkább a szerkezetes, esetleg a jelzős megoldás a helyénvaló: fő hisztokompatibilitási képződmény receptora; fő hisztokompatibilitási képződményi receptor.

- Előfordul, hogy a társítandó főnév része a szakkifejezésnek. Akár szó szerint is. Az efféle túlírás, a névben szereplő szó ismétlése fölösleges. Ennek ellenére rákényszerülhetünk: a kifejezés az adott szöveggörnyezetben így érthető meg. Van erre példa az angol szakszövegekben is.

SMAD (similar to „*mothers against decapentaplegic*”) + fehérje

A fogalom egyféle fehérje neve, tehát szükségtelen utána írni, hogy fehérje. Szokásosan nem is tesszük. Az ilyen betűszói molekulanevek ezrével vannak, úgyhogy még a szakember sincs mindig tisztában a jelentésükkel, emiatt írják hozzá a kiegészítést; a példánkban azt, hogy fehérje. Ezt az eredeti idegen szó szerkezettől különírjuk. De ugyanígy járunk el a betűszóknál is: hiszen ez nem a név tartozéka, és jelöletlen viszonyt vagy jelentéssűritést sem fejez ki, ha nem „föls” névjárulék, a névjárulékot pedig különírjuk.

Ugyanígy járunk el az enzimek stb. nevével is: a *hidroxiláz enzim*, *fehérje-kináz enzim*. A *hidroláz*, *fehérje-kináz* megnevezésből tudjuk, hogy enzimről van szó. Az *enzim* kiegészítés tehát nem tartozéka a névnek, nem névtartozék, inkább főnévi bővítmény alaptagjának tekinthető, névjárulékként értelmezhető; következésképpen különírjuk.